

PRÒLEG A "ERÒTIQUES I DESPENTINADES" (Arola, 2008)

*Quan el teu llavi ardit posa en mi la besada,
l'animeta em tremola felïç.*

MERCÈ SALA

"És obvi que el sexe no ens deixa indiferents", diu Enric Sòria en el pròleg de *Directe al gra. Dotze històries eròtiques*, "i per això tampoc és tan estrany que qualsevol incitació a parlar-ne, o a disfrutar-lo més o menys vicàriament per mitjà de l'art, acostume a suscitar aquella barreja de nerviosisme i expectació tan pròpia dels afers temptadors" [2006]. Així és. Des que el món és món hi ha hagut una mena de fascinació per tot allò que duga l'etiqueta d'eròtic, malgrat la condemna que hi ha pesat a sobre. L'erotisme atrau com un imant a la crida del qual ningú no es pot resistir; ens enlaira i ens abisma, alhora, en un deliciós sojorn on la fantasia obri els pastells del desig i ens aboca a l'encisador joc del goig i la seducció –de la crida de la carn–, i ho fa a despit o per mor dels tabús estètics, religiosos o morals que es deleixen per dissimular-lo o disfressar-lo amb eufemismes de tot tipus.

Ningú no ix il·lès dels dards que llança el voluble Eros, ni físicament ni metafòricament; per això em vaig deixar captivar per la proposta que al 2006 em féu la Comissió de Dones 8 de Març de València de fer un recital de poesia eròtica, emmarcat amb fotografies i una música que s'hi escaiguera, i per això vaig decidir immernir-me en la faenada de buscar poemes eròtics escrits per dones i en català en totes les antologies i obres col·lectives que tenia a l'abast. En acceptar el repte, però, no sabia a què m'enfrontava, perquè allò que semblava tan fàcil en teoria, en la pràctica es va convertir en una empresa lenta i laboriosa, plena de dificultats materials; en un símil perfecte, si fa no fa, de buscar una agulla en un paller. Vaig posar mans a l'obra, me'n vaig sortir i, el 19 d'abril de 2007, la veu de Maria Fullana i les fotografies de cinc dones valencianes (Virgínia Barrachina, Pepa Cortell, Alícia Enfero Carulo, Marisela Murcia i Ana Veintimilla) em van acompanyar en el recital que estrenàrem als locals de Ca Revolta. Mentrestant, en ple procés de recopilació, vaig començar a dir-me que era un pecat no aprofitar l'avinentesa i que, si havia estat capaç de trobar quaranta-quatre poemes de trenta-nou poetes d'arreu de les terres de parla catalana, no era cap disbarat suposar que podia duplicar-ne el nombre fins a conformar un recull mereixedor de ser publicat; el resultat: cent vint-i-nou poemes de seixanta-nou escriptores, un ventall que inclou autores de generacions ben dispars i que abasta, poc més poc menys, un segle: del 1862, l'any en què va nàixer la primera poeta –per edat– de qui he escollit algun poema, al 1985, l'any en què ho féu la més jove de les autores seleccionades.

Calia una altra antologia de dones poetes?, i, damunt, eròtica?... Després del temps invertit localitzant i llegint bona part de les antologies existents, modestament sóc del parer que sí; perquè, encara que siga cert que n'hi ha unes quantes –d'antologies poètiques de dones–, ara com ara no n'hi ha cap, en català, feta a partir del poema mateix i que allò que el definisca siga la presència d'una càrrega eròtica a partir d'una lectura i una tria concretes. I no és per falta de material sinó per qüestions d'invisibilitat; d'invisibilitat de les escriptores en general i de les poetes en particular. Malauradament, Montserrat Abelló continua tenint raó en afirmar que "en el nostre món literari, les poetes encara són les grans desconegudes" [2001].

La poesia a penes trau el cap d'entremig dels vaivens del vel·leïtós i cosificador món dels mitjans de comunicació d'avui en dia, que més que paladejar engulen sense mastegar una ingent producció que majoritàriament mor tan bon punt ha eixit d'impremta. Una situació que només empitjora en parlar de la poesia escrita per dones, quasi sempre marcada amb foc com a supèrflua en un context pretesament neutre, malgrat els 'antològics' esforços que s'han dut a terme per fer-ne sentir les veus: *Les cinc branques* (1975), amb poemes de 220 autores; *Survivors* (1991), amb poemes de 9 autores; *Les veus de la Medusa* (1991), amb poemes de 21 autores; *Paisatge emergent* (1999), amb poemes de 30 autores; *Contemporànies* (1999), amb poemes de 52 autores, i *Segle 21* (2001), amb poemes de 22 autores... I no es tracta només d'aconseguir que es complisquen percentatges consensuats; em confesse, amb Maria-Mercè Marçal, "dividida al respecte" [1995]. Ací rauria, també, la necessitat o, més aviat, la idoneïtat d'una altra, diguem-ne, antologia.

En el preàmbul a una nit de lectura dedicada a la poesia eròtica, dins de les Jornades Internacionals de Poesia celebrades a Malmö, Suècia, entre el 27 i el 29 de maig de 2005, la poeta Àngela García va fer el comentari següent: "*Es perceptible que cuando se habla de poesía erótica, comúnmente se piensa en la escrita por mujeres o cuando se lee a una poeta se espera un contenido erótico [...]*". Una afirmació que no es pot aplicar de cap manera a la literatura catalana; si més no, prenent com a base la introducció de Josep Maria Sala-Valldaura en l'única, pel que sembla, antologia de poesia eròtica catalana contemporània –si considerem contemporani el segle XX–; ja que, entre els 43 autors que antologa, sorprenentment o no, només hi trobem una dona –Rosa Leveroni–, i amb un sol poema –*Cançó de les besades*– (v. p. 66, dins de "Tèrries"), d'un total de 145 textos recollits.

Sembla, doncs, d'acord amb la dita introducció, que, almenys fins a les acaballes dels anys setanta –l'antologia de J. M. Sala-Valldaura data de febrer de 1977–, és gairebé impossible trobar dones poetes d'expressió catalana en un camp tradicionalment masculí, el de la lírica eròtica, el primer veritable esclat de la qual, segons el mateix autor, és *El poema de la rosa als llavis* (1923) de Joan Salvat-Papasseit –curiosament, al març d'aquell mateix 77, Maria-Mercè Marçal publica *Cau de llunes*, premi Carles Riba 1976. Una situació que pareix repetir-se en la literatura castellana, almenys en la peninsular –les poetes

hispanoamericanes són un cas a banda, com ho evidencia la susdita reflexió d'Àngela García. Ara bé, la literatura castellana disposa, pel cap baix, de quatre antologies de poesia eròtica escrita per dones (*Breviario del deseo*, 1989; *Antología de la poesía erótica española escrita por mujeres*, 2001; *Breviario de los sentidos*, 2003, i *El monte de las delicias*, 2004), mentre que la catalana no en té cap, que jo sàpia. Ja era hora, doncs, de traure's les arnes.

Comptat i debatut, podia semblar que no me'n sortiria a l'hora d'aplegar poemes eròtics escrits per dones abans dels anys vuitanta, car d'on no n'hi ha no se'n pot traure; però, afortunadament, no ha sigut així. "Convidar les poetes és cosa perillosa", deia Maria Àngels Anglada, i les pàgines següents en són la prova.

El propòsit, a part del plaer pel plaer, que perseguia a l'hora d'elaborar aquest recorregut poètic era possibilitar una lectura diferent per vora cent anys de poesia escrita per dones i en català, una lectura que agafara el públic lector de sorpresa i que li despertara la curiositat envers facetes poc conegudes de poetes més o menys consagrades, d'autores que han conreat efímerament la poesia, i d'altres que comencen o gairebé desconegudes, tot complint dues funcions, la de recull temàtic -eròtic- i la de recull de gènere -de dones. L'opció final -una entre moltes- ha estat dividir-la en tres parts de quaranta-tres poemes (*Ígnies*, *Tèrries* i *Hídries*), a partir de tres elements, precedides de sengles il·lustracions de la pintora Maria Montes, cadascuna de les quals ha estat concebuda com un recital independent -que tant pot ser llegit com interpretat a cau d'orella-, ordenat a partir de la meua particular i subjectiva recepció lectora.

Més que una antologia de poetes, *Eròtiques i despentinades* és una antologia de textos, ja que parteix no de les autores, sinó del poema mateix, cedit -s'ha defugit, expressament, l'encàrrec, tret de dues excepcions: alguna 'prima' havien de rebre les poetes que presten les seues veus en els recitals-, i no de poemes presos d'una forma aïllada, sinó contextualitzats pels poemes que els delimiten. L'ordre dels poemes, per tant, no és ni alfabètic (prenent com a base el cognom de l'autora) ni cronològic (prenent com a base la seua data de naixença). I, quant a la tria, l'he feta deixant-me guiar per un únic criteri, tanmateix flexible, si interessos extraliteraris així ho demanaven: la conjunció de la qualitat poètica i la força descarnadament o sinuosament eròtica del text; la qual cosa significa que no exhaureix en absolut la possibilitat d'altres antologies -eròtiques, de gènere o generals- que en un futur hom puga voler mamprendre.

Resseguir les empremtes eròtiques deixades en vers per les dones al llarg d'un segle de literatura d'una llengua implica molt de treball, tant de recerca com de recuperació de noms i d'obres, i també responsabilitat i tacte, sia per excés, sia per mancança: els assumisc.

Eròtiques i despentinades no aspira a ser cap catàleg o inventari, cap estudi exhaustiu sobre eròtica i dona en la lírica catalana que exemplifiqui i n'establisca una versió canònica, ni cap versió 'femenina' de l'al·ludida *Antologia de la poesia eròtica catalana del segle XX*; però tampoc no vol ser una tria i prou de textos poètics, ni encara menys, una simple continuació d'un recital programat per a un dia i un lloc concret, tot i l'emoció del moment. *Eròtiques i despentinades* pretén ser un florilegi liricoeròtic –del llatí *florilegium*, 'collida de flors'–, una finestra oberta en format de llibre, una mena de calidoscopi poètic de colors diverses amb versos sensuals en lloc de trossets de vidre, considerant sensual "allò relatiu o pertanyent als gusts i plaers dels sentits, especialment dels sexuals", segons la definició del *Diccionari de la llengua catalana*.

La intenció última d'aquesta selecció –a banda de fer gaudir llegint– no és només reivindicar el component eròtic, explícit o implícit, present en l'obra de determinades poetes, sinó també recuperar-ne mostres perquè queden documentades en la nostra tradició literària. Ja que, mal que ens pese, la paradoxa continua existint, tossuda: Com és que, havent-hi tantes dones poetes, el sistema literari català continua esmentant-ne tan poques i en uns percentatges tan ínfims, per no dir irrisoris, respecte dels seus iguals?... Que aquest recull servisca, doncs, també per a omplir forats i tapar esquerdes; que, pel que es veu, i fora excepcions inevitables, ara com ara és al màxim a què podem aspirar la major part de poetes. I gràcies.

No sé si l'he encertada, o no, amb l'elecció dels poemes i amb l'ordre escollit, i segurament se me n'ha esmunyit algun de no eròtic i no n'hi he inclòs molts que haurien hagut de figurar. Tant és, car com deia Bernat Metge, "Humanal costum és delitar-se en varietat". Que així siga i que continue essent, per a gaudi de qui els llija.

He reservat per al final una qüestió que inevitablement sorgeix a l'hora de plantejar-se fer una antologia de poemes com aquesta: Poden fixar-se límits entre poesia eròtica i poesia amorosa?... Humilment, faig meues les paraules del senyor Sala-Valldaura en mirar de delimitar-les: "Destriar el camp amorós de l'eròtic no és sempre possible; tampoc esbrinar en alguns poemes el veritable tema pregon. El nostre criteri ha estat, doncs, admetre tota mena d'obres que permetessin una lectura eròtica, i per això, hi trobarem –al recull– creacions en les quals aquest element serveix a un altre objectiu" [p. 13].

Eros, doncs, amb veu i mà de dona: indolent i fervent, descobridor i encobridor, el líptic i obsessiu, eteri i melós, tebi i distant, descarnat i suggeridor, càlid i tallant, agre i dolç, sensual i xardorós, compartit i no, amb hòmens i amb dones, o amb tots dos alhora...

Per acabar, vull palesar el meu agraïment a les autores antologades, a Maria Montes, a Lluïsa Julià, a la Comissió de Dones 8 de Març i a totes les persones que han fet possible el recital precedent i els subsegüents, i també al Centre de Documentació de l'Institut Català de les Dones, a la Biblioteca de la DG de la Dona de la Generalitat Valenciana, i a les

biblioteques públiques de València, de Castelló de la Plana, de Palma de Mallorca, d'Alboraia i d'Algemesí.

I ara, sense més preàmbuls, la veu de seixanta-nou poetes encapçalada amb un poema de Nora Albert, del llibre *Mots i brases*:

Adelerades de desig,
junes, inventem noves cal·ligrafies
que esgrafiem amb mots i brases a la pell,
illa de flames,
festí de boires enceses.
Sobre les teulades ixen síl·labes d'aigua i foc
i fumegen frases de dolços fonemes
que els núvols lletregen.
El vent passeja onejant
per ciutats i camps la banderola,
diccionaris ignots,
mots rebels, mots afins, mots memòria.
I és així com, per fi, esdevenim
visibles al món:
per l'alfabet de l'amor.

ENCARNA SANT-CELONI I VERGER

Alboraia, desembre de 2007